

ПРАВО И ПОЛИТИКА

УДК 340.131:17.021.2

Прегледни рад

Српска политичка мисао

број 1/2016

год. 23. vol. 51

стр. 155-168

Драгиша Дракић

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

Зоран Лончар

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

Гордана Дракић

Правни факултет, Универзитет у Новом Саду

ПРАВНИ ПОРЕДАК И СЛОБОДА ПОЈЕДИНЦА

Сажетак

На почетку рада аутори разматрају идеју слободе појединца, уопште и у праву, и дефинишу тезу коју ће заступати и бранити у раду. Постављајући, наиме, тезу да је право царство слободе појединца, аутори најпре наводе приговоре који се тој тези могу упутити, а затим их аргументовано релативизују и обеснажују. У даљем излагању разрађују своју напред наведену тезу, те између осталог тврде да се поштовање правних норми темељи на њиховој сагласности са етичким нормама. Поред тога, како је циљ права „мирно решавање интересних конфликта“, а оно није силом одређено те не представља фактичку принуду, снага ауторитета права гради се на посебној „правној моћи“, коју аутори потом посебно у свом раду појашњавају. На крају закључују да је по-

зитивно право несумњиво ауторитет који је једини у стању да обезбеди праву меру слободе појединцима, која „сама за себе није могућа, већ се тек кроз ауторитет права може остварити“.

Кључне речи: правни поредак, слобода појединца, моћ права, ауторитет

Однос права и слободе одавно заокупља пажњу правника и филозофа, који настоје да нађу решење и дају одговор на ово увек актуелно питање. Још од давнина појављује се мисао да се слобода састоји у покоравану законима као општим и безличним правилима, као што се и неслобода састоји у покоравану појединим властодршцима и њиховој самовољној, лично обојеној власти.¹⁾ Разрађујући ову мисао Хегел (Hegel) је отишао и даље, те је тврдио да је „правни систем – царство остварене слободе“.²⁾ Међутим, од давнина се јављају и такви ставови који, замишљајући истинску слободу без икаквих закона, изражавају на тај начин протест против неправичних закона и државне самовоље, али и пале људске природе. Да је човек заиста слободан једино када је препуштен сопственом нахођењу и ничим ограниченој личној иницијативи тврдили су многи истакнути мислиоци, сваки на свој начин. Поменимо овде Сартра (Sartre), Ничеа (Nietzsche), Ибзена (Ibsen), Вајнингера (Weininger). Многи од њих у немогућности да доведу у склад сурову спољну стварност са разумном мером сопствене одговорности, излаз су нашли у самоубиству. Као да се нису могли помирити са чињеницом да у људском роду нема, нити може бити, апсолутне слободе, која би се могла замислити као неко усамљеничко-егоистичко егзистирање, својеврсно животиарење у безваздушном простору. Међутим, јасно је да нема ни апсолутне неслободе. Како је рекао Владета Јеротић, апсолутно слободан би, у неком апстрактном и метафизичком смислу, био само Бог, док се апсолутној принуди подвргавају нижа царства на земљи, минерално, биљно и животињско. За разлику од њих, човек је на вечитом путу између принуде и слободе.³⁾

Ако се дакле пође од чињенице да је човек у начелу релативно слободан, а то важи како у домену његове унутрашње, тако

1) Коста Чавошки, *Право као умеће слободе – оглед о владавини права*, друго допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2005, стр. 189.

2) Georg Wilhelm Friedrich Hegel, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, vierte Auflage, Verlag Felix Meiner, Hamburg, 1955, p. 28.

3) Владета Јеротић, *Између ауторитета и слободе*, Ars Libri – Невен, Београд, Земун, 2008, стр. 84.

и по питању његове спољашње слободе, поставља се питање на који начин правни поредак, ако се сложимо са Хегелом да је исти – царство остварене слободе, обезбеђује такву спољашњу слободу човека. С тим у вези, правом се може ограничити само самовоља, а никако слобода, мишљења је био Хегел. По њему, „слобода није више постулат, већ стварност која је у друштвено-историјском свету дата, а не само задата“.⁴⁾

Да је правни поредак неопходан за остваривање спољашње човекове слободе, данас готово да се не доводи у питање. Неки га због тога подижу на ранг „продукта напредне цивилизације“.⁵⁾ Полазећи од тога да истинска слобода „није могућа у осамитој појединачности већ тек у заједници са другим људима“, логично би било закључити да таква слобода онда „треба да буде осмишљена и усмерена, како основним вредностима човечности, тако и законима као правилима живота у заједници“.⁶⁾ Дакле, заједнички живот са другим људима у друштву односно држави намеће потребу установљавања од стране правног поретка оптималне мере спољашње слободе за сваког појединца у социјалној интеракцији са другима. Не треба посебно наглашавати колико је тешко донети добар закон који задовољава интересе свих или већине, као и обезбедити његово несметано примењивање. Ипак, ми се у раду нећемо бавити овим питањима, већ ћемо покушати ставити на проверу саму идеју да је правни поредак извор слободе, то јест размотрити могуће критике које се тој премиси могу ставити на терет. Себи смо поставили задатак да на овај начин одбранимо тезу да је право узвишена људска идеја која се не би могла заменити никаквим другим средствима социјалне контроле, нити би се питања и односи који су правом регулисани могли препустити појединцима да их решавају посредством сопственог слободног нахођења.

Но, пре тога хтели бисмо укратко и за потребе наше расправе да одредимо природу правног поретка као скупа важећих правних норми у једној држави. С тим у вези, неоспорно је да је право у логичком смислу правна норма, или прецизније скуп правних норми. Овде се одмах намеће питање, шта се подразумева под појмом норме. Без претходног решавања овог питања не

4) Видети, Љубомир Тадић, *Филозофија Права*, Напријед, Загреб, 1983, стр. 16, 17.

5) Reinhold Zippelius, *Das Wesen des Rechts – eine Einführung in die Rechtstheorie*, 6. Auflage, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2012, p. 17.

6) Коста Чавошки, *Могућности слободе у демократији*, прво издање, Истраживачко – издавачки центар ССО Србије, Београд, 1981, стр. 88, 89.

може се разумети ни појам правне норме. Као што је Кант (Kant) утврдио, израз норма има два значења – значење *бити* и значење *требати*.⁷⁾ У смислу првог значења норма је оно што се редовно догађа, што се дешава у већини случајева, што је нормално, за разлику од анормалног и изузетног. У другом смислу, норма одређује оно што треба да се догоди у одређеној ситуацији, за разлику од онога што није пожељно да се деси. Норма као генус права има наравно смисао требања, које се изражава одређеним захтевом, односно заповешћу. Ипак, то не значи да правна норма може занемарити први смисао. Она је њиме условљена, јер се може захтевати само оно што је физички могуће у датој ситуацији, а опортуну је исто тако захтевати једино оно што се редовно дешава у тој ситуацији. Додуше, некада се јавља потреба и да се нормом измени стварно понашање које се редовно, нормално дешава одређеном приликом, или чак да се исто спречи, ако су за то сазрели услови. Једино тада би се могло рећи да не постоји подударане између онога што се редовно дешава и норме требања. Из овога се може закључити да човек не поставља норме, па тако ни оне правне, по својој пустој вољи и ћуди, по својој самовољи, већ се и овде у границама своје релативне слободе добровољно покорава нужности онога што је нормално и пожељно. Стога би они који норме стварају требало да воде рачуна да те границе не прекораче, да наине норму не учине, ни немогућом, ни бесмисленом.⁸⁾ Ипак, из тога се не би смео извести погрешан закључак да се нормом регулишу и односи односно догађања, који би се увек и без норме догодили на пожељан начин. Оваква норма би такође била бесмислена. Правном нормом може се дакле обухватити само оно пожељно људско понашање које би без норме могло изгледати другачије. Стога се може рећи да право као норма требања нема задатак да констатује оно што се у стварности и иначе без ње дешава, већ да предметну стварност на правом пожељан начин обликује и учврсти, то јест правно утемељи. Право би се сходно томе могло означити као путоказ за исправно деловање.

Из чињенице да право регулише по правилу оно што је нормално и редовно, и као такво пожељно, показује се веза између права и морала. Право се у доброј мери подударара са мора-

7) Преузето из, Тома Живановић, *Систем синтетичке правне филозофије – синтетичка правна филозофија I*, Службени лист СРЈ, Београд, 1997, стр. 63.

8) Видети о томе детаљније, Радомир Лукић, *Теорија државе и права*, друга књига, треће издање, Научна књига, Београд, 1958, стр. 11-13.

лом, нарочито када је у питању кривично право, а некада доводи и до његовог учвршћивања.⁹⁾ У томе се, између осталог, огледа ауторитет права. Ипак, право може својом санкцијом довести и до супротног резултата у односу на неку деликатну моралну норму која се штити правном санкцијом. Тада се може десити да „грубо средство као што је правна санкција разориfino ткиво моралне свести и савести и уведе неодговарајуће чиниоце у истанчани морални механизам“.¹⁰⁾

И уопште, главни приговор тези да је правни поредак гарант слободе огледа се у истицању става да је то контрадикторно са његовим обавезним карактером, чињеницом да његово поштовање гарантују правне санкције иза којих стоји монопол државне принуде.

С тим у вези, истина је да појединац сусрет с правом углавном не доживљава као заштиту своје слободе, већ као њено ограничење, када му правна норма, коју уз то можда доживљава још и као бесмислену, стане на пут својом заповешћу или забраном под претњом санкције.¹¹⁾ Ако се томе дода да све гушћа мрежа правних прописа у најразноврснијим областима друштвеног живота гуши слободну иницијативу појединаца, а да их често осећају и као страно тело због тога што их „нико ништа није питао приликом њиховог доношења“ јер закони важе једноставно стога што су „постављени“¹²⁾, не треба да нас чуди напред наведени приговор.

Изјава да је право царство слободе може на први поглед звучати парадоксално и због чињенице што устави свих земаља данас изричито гарантују одређене слободе човека. Тако наш Устав прописује да „свако има право на слободан развој личности“¹³⁾ а потом се гарантује читав низ различитих манифестација слободе човека – право на слободу и безбедност (чл.27), слобода кретања (чл.39), слобода мисли, савести и вероисповести (43), слобода мишљења и изражавања (чл.46), слобода изражавања националне припадности (чл.47), слобода медија (чл.50), слобода окупљања (чл.54), слобода удруживања (чл.55), слобода одлучивања о рађању (чл.63), слобода научног и уметничког

9) Видети, Радомир Лукић, *Социологија морала*, Српска академија наука и уметности, Београд, 1974, стр. 486-488.

10) *Ibid*, стр. 487.

11) Тако, Paul Bockelmann, *Einführung in das Recht*, R. Piper & CO Verlag, München, 1963, p. 69.

12) Видети, Манфред Ридл, *Систем и историја*, Плато, Београд, 2006, стр. 91.

13) Члан 23, *Устав Републике Србије*, Канцеларија за сарадњу с медијима Владе Републике Србије, Београд, 2006.

стварања (чл.73). Коначно, ми је остављамо за крај премда се у номенклатури Устава наводи на првом месту, јамчи се и „слобода оснивања политичких странака“ (чл.5). Уосталом, и низ права која се изричито гарантују уставом у служби су што ширег јамчења слободе појединца. Поставља се логично питање, због чега устав, ако је истинита тврдња да је право царство слободе, позитивно-правно гарантује егзистенцију свих наведених манифестација слободе појединца. Када би слобода непосредно извирала из права, чини се да би постојање оваквих одредаба било сувишно. Стога би њено позитивно-правно гарантовање пре могло навести на закључак да поменута теза не одговара стварности. Јер, ако је право заиста бивство слободе, зашто су уопште потребна посебна обећања слободе.

Надовезујући се на претходно речено, треба рећи да се теза да је право извор слободе не може довести у непосредну мисаону корелацију са наведеним позитивно-правним гаранцијама слободе. Наиме, њено важење не може директно зависити од било каквих формалних гаранција правног поретка. Овде је потребно нагласити да правни поредак нема задатак да гарантује неспутану слободу појединцима, нити би он то могао чак и када би хтео, већ треба да одреди њену праву меру, како би је свако могао уживати. Познато је да се неспутана слобода претвара у самовољу, а самим тим у неслободу. Стога „правни поредак таква обећања стварно пружа да би слобода егзистирала само у оним резервацијама које им право гарантује“.¹⁴⁾ Могло би се рећи да то спада у технику правног одмеравања слободе и њеног формално-правног гарантовања. Међутим, то није довољан разлог за тврдњу да је право извор слободе, чак и ако је иста беспрекорно одмерена. Уосталом, колико год гаранције слободе у правном поретку биле великодушно одмерене, на крају ћемо, ипак, доћи до закључка да је свака слобода коју правни поредак гарантује оскудна. Ко, наиме, упита правни поредак о томе, шта је њему заиста дозвољено, брзо ће се разочарати и доћи до спознаје да је у сваком случају једноставније дати одговор на питање, шта право све наређује и забрањује. За разлику од права и слобода које правни поредак гарантује, број правних обавеза је неупоредиво већи и тешко да би се све могле и набројати. Због тога, на основу таквих гаранција не би могли изводити закључак о исправности тезе да је правни поредак царство слободе, нити би формално непостојање ових

---

14) Paul Bockelmann, *op. cit.*, p. 68.

гаранција могло представљати доказ да правни поредак није извориште слободе. На основу чега се онда ово може тврдити.

Да би доказали ову тезу, вратићемо се на најозбиљнију критику која јој се упућује, а она гласи да право не може бити царство слободе све док држава примењује принуду како би се исто одржало на снази и опстало.

Још су у старој Грчкој поједине школе и мислиоци тврдили да принуда и право представљају супротности, суштaствено различите појавности, које се међусобно искључују. Међу њима не може бити плодносног односа и подношљивости. Зато једино постоји алтернатива – једно или друго.¹⁵⁾ Према једном образложењу, пошто је право „по себи добро“, док је принуда „по себи лоша“, они су неспојиви међусобно, те право има задатак управо да надјача принуду како би дошло на њено место. Из тога следи да право које располаже монополом државне принуде не може бити извор слободе, јер и није истинско право. Да је ово схватање које је настало у другачијим временима, која су се одликовала другачијим условима живљења и државног организовања живота, данас превазиђено, не би требало посебно образлагати. Ипак, у ситуацији данашње неразлучиве повезаности права и државне принуде, оно је и данас за неке актуелно, те служи као аргумент против тезе да је право царство слободе.

Као реакција на поменуто схватање временом се јавља идеја која не супротставља, већ напротив, изједначава право и принуду, а која се провлачи у дугом историјском раздобљу, од старогрчких софиста, па све до Ничеа. И данас има својих поборника. Она би се могла свести на следећу тезу: „Ко има моћ, одређује шта је право; дакле, постоји једино право јачег“.¹⁶⁾ И ова идеја има за учинак побијање тезе да је право царство слободе. Сводећи, наиме, право на „право јачег“, у оквиру ње се право поистовећује са огољеном силом, дакле неправдом, која неминовно доводи до неслободе. „Основни недостатак ове тезе огледа се у томе што право као духовна категорија не припада поретку природе, већ поретку вредности“¹⁷⁾ који једини може пружити стварној снази легитимацију на делање. Стога није оправдано са позиција поретка природе посматрати принуду која је уграђена у право као вредносни поредак.

15) Heinrich Henkel, *Einführung in die Rechtsphilosophie*, Verlag C. H. Beck, München und Berlin, 1964, p. 80.

16) Видети о томе детаљније, *Ibid.*, 81.

17) *Ibid.*

Слично овом је и схватање које, додуше суптилније и не тако отворено као претходно, посредно изједначава право и принуду и своди га у крајњем резултату на „право јачег“. Према овом схватању, како власт проистиче из природног закона, она самим тим има право и на присилу.¹⁸⁾ Дакле, принуду не легитимише право као вредносни поредак, већ природни закон који је створио државну власт и доделио јој право управљања и заповедања. Тако се према овом схватању власт уствари своди – на право, а право – на власт, те у таквој констелацији и правни поредак као саставни део укупне власти управљања и заповедања, чини само део арсенала неограничене моћи властодржаца, а не представља брану од самовоље свих, па и саме државне власти. Јасно је да је и такво право у свом изходишту – „право јачег“.

Пре него што пређемо на непосредно образлагање чињенице да је право царство слободе, хтели бисмо да учинимо једно терминолошко прецизирање, које међутим нема само декларативни значај, већ има утицај и на одбрану тезе коју заступамо у раду. Наиме, када је у питању наша проблематика, углавном се у литератури разматра однос између права односно правног поретка, с једне стране, и принуде односно силе, с друге. С тим у вези, несумњиво је да право у себи садржи одређену дозу социјалне моћи, као људске способности да се управља понашањем људи у сфери социјалних односа. Од карактера и начина реализације односне моћи и утицаја на вољу оних на које се односи зависи, међутим, како ћемо именовати социјалну моћ која је иманентна праву. Њена исправна формулација не само да има лингвистичко-логички значај, већ, пре свега, битно утиче на правилно поимање односа слободе и права и изградњу исправног мишљења о том односу. Тако, правом као социјалном моћи утиче се на понашање људи у сфери социјалних односа, утицајем на њихову вољу, на начин и у правцу који се сматра пожељним и праведним. И најчешће се догађа да воља онога на којег се ова моћ односи праву не пружа никакав отпор, било да активно испуњава његове захтеве, или да се уздржава од одређених правно забрањених активности. Једном речју, најчешће се дешава да адресати права добровољно удовољавају очекивањима која су положена у правне норме. Тада долази до добровољног односно својевољног испуњења циља који је носилац моћи одредио, без обзира на то да ли адресат осећа

18) Тако, Jacques Maritain, *Човјек и држава*, Глобус – Школска књига, Загреб, 1992, стр. 126.

интенције законодавца које су манифестоване у конкретној правној норми као смислене, праведне, хумане, односно бесмислене, неправедне и нехумане. У овом последњем случају неопходна је, а најчешће и довољна, једна снажнија манифестација моћи да би се утицало на ову „непослушну“ вољу. Она се огледа у томе што право „непослушном“ ставља у изглед одређену, за њега штетну последицу, која ће га погодити уколико не одустане од понашања које не одговара интересима права. Ово посредно приморавање кроз психички утицај најчешће је, као што је познато, довољно да се испуни циљ положен у правној норми. Ретко се дешава да овај психички утицај на вољу адресата није довољан, па је неопходно да се на њега примени правна санкција. Поставља се питање, због чега је тако. Одговор би могао гласити: јер се поштовање права обезбеђује и легитимизира његовим ауторитетом, како смо о томе нешто рекли на почетку свог рада. Сходно томе, право јесте поредак наредби, али наредби чије се поштовање свакако темељи на њиховој сагласности са етичким нормама.¹⁹⁾ Стога вредности које су укоренење у понашање сходно праву граде позитивну социјално-етичку позадину правних норми,²⁰⁾ без обзира на то шта грађани о њима мислили и на који начин их осећали. Не само да грађани најчешће удовољавају очекивањима права, или барем с њима не долазе у сукоб, већ и када се примени санкција, она није сама себи циљ, нити се њоме остварују циљеви права. Управо је супротно, „циљ права је мирно решавање интересних конфликта“.²¹⁾ Зато је Јасперс (Jaspers) и могао рећи да „право представља узвишену људску мисао која своје постојање обезбеђује силом, али која силом није одређена“.²²⁾

Пошто се дакле право као социјално-етичка неопходност заснива на принципу могућности спољне принуде, снага која прати право и „стражари“ над његовим поштовањем исправно би се могла формулисати као „моћ“, те би се на потенцијалитет њене реализације као одлике права могло гледати управо као на карактеристику која служи практичној манифестацији моћи и тиме поштовању права. У наредном излагању стога ћемо говорити о односу права и моћи, а не права и принуде, односно силе, јер овај

19) Тако и, Helmuth Coing, *Grundzüge der Rechtsphilosophie*, Walter de Gruyter, Berlin, 1950, p. 18.

20) Тако, Hans Welzel, *Das deutsche Strafrecht – eine systematische Darstellung*, sechste Auflage, Walter de Gruyter, Berlin, 1958, p. 2.

21) Helmuth Coing, *op. cit.*, p. 20.

22) Карл Јасперс, *Питање кривице*, Самиздат FreeB92, Београд, 1999, стр. 26.

први израз боље одговара природи и карактеру „снаге“ којом се обезбеђује поштовање права.

С тим у вези, могло би се без претеривања рећи да односи моћи међу људима представљају социолошку реалност, штавише, чињеницу социјалног живота, тако да ни право у том смислу не представља неки изузетак. При том, истиче се да моћ није само атрибут, већ основна карактеристика позитивног права. „Право без моћи може бити само замишљено и планирано, или право које још није ступило на снагу. Свако важеће право носи у себи квалитет делујуће моћи“. ²³⁾ Уколико ову моћ изгуби, тада оно губи и основ сопственог важења. Ипак, видели смо напред да се право не сме поистоветити са моћи, јер се у том случају моћ трансформише у силу односно принуду, то јест насиље. Овакав закључак се може извести не само због тога што право очигледно не представља оригинерну, аутохтону моћ, него „изведenu“ моћ која је „позајмљена“ од „централне“ моћи друштва, већ пре свега и у првом реду зато што право као вредносни поредак служи мирном решавању спорова, што се његова садржина умногome подудара са социјално-етичким нормама, а његова моћ представља гаранцију свега тога. И не само то. Када се моћ реализује у виду неког понашања које представља манифестацију моћи права као фактичке силе, чак и таква моћ подлеже оцењивању и контроли у оквиру тог истог правног поретка. Стога се може рећи да позитивно право не представља стварну моћ, као фактички делујућу појаву реалности, већ себи својствену правну моћ. Право се дакле појављује истовремено и као основ, али и као мера сопствене моћи.

Након што смо на овај начин расправили однос између права и моћи, чини се да неће бити тешко да на крају свог рада образложимо став да је право царство слободе појединца. Намеће се с тим у вези питање, шта би се догодило када не би било права и поменуте моћи, која је праву иманентна. Одговор је лако наслутити. Настао би хаос у којем би загосподарила огољена сила, управо „право јачег“. Јер, колико год људи, нарочито у данашње време, били упућени једни на друге, толико истовремено стоје и једни другима на путу. Свако буђење сопствене воље упливише у вољу и стремљење другог. Интереси се укрштају, један човек омета другог у слободном испољавању његове личности. Јасно је да то неминовно мора довести до свеопштег сукоба, до апсолут-

---

23) Heinrich Henkel, *op. cit.*, p. 87.

не неслободе. Јер, „слобода нема никакве везе са субјективним циљевима и случајним произвољностима, нема никакве везе са попуштањем појединачним нагонима, жељама и склоностима“.²⁴⁾ Због тога би се гола слобода, без права као њеног извора и коректива, морала претворити у анархију и самим тим довести до разарања те исте слободе. „Из апсолутне неслободе свих, до чега би довело стање бесправности, неегзистенције права, постоји само један излаз – ка ограниченој, отуда релативној, али зато једино могућој слободи. Он води преко установљавања правног поретка, који баш кроз то што свима прописује исте услове, за сваког гради простор у чијим оквирима се може кретати неометан од стране оног другог“.²⁵⁾ Стога је једина могућа алтернатива – или правни поредак, или хаотични непоредак стања бесправности. То што субјекти права најчешће и нису свесни своје правом обезбеђене слободе, јер из искуства знамо да слободу стварно осећа само онај коме је она била одузета или угрожена па се затим додељује, не мења ништа на ствари. Јер, право и тада остварује своју функцију. Као социјални вредносни поредак оно је увек присутно и свагда делује, па све и да се деси да у одређеном временском тренутку о њему нико не размишља. Како је рекао Хусерл (Huserl): баш као Бетовенова соната – „ту је“, па све и да је нико не свира у одређеном моменту.²⁶⁾

На основу свега што је до сада речено може се закључити да ако једно друштво пледира да буде демократско у њему не сме важити „право јачег“, већ моћ права, моћ у оквирима и у служби правног поретка, као једине легитимне снаге која представља „брану од силе“.²⁷⁾ Због тога је „за свако друштво важно да превлада подозрење према праву и његовим законима, јер се само тако може савладати самовоља и живети у слободи која се заједнички дели“.²⁸⁾ Право дакле има има веома тежак и одговоран, али истовремено и узвишен задатак, да наине одреди праву меру слободе појединаца, да је међу њима „распетља“ и разграничи и додели сваком највећи могући степен слободе,

24) Михаило Ђурић, *Историја политичке филозофије*, Албатрос плус, Београд, 2010, стр. 411.

25) Paul Bockelmann, *op. cit.*, p. 70.

26) Преузето из, Н. Coing, *op. cit.*, p. 16.

27) Günter Stratenwerth, ‚Recht und Gewalt“ – Sonderdruck aus *Freiheit und Bindung*, Н. 7, Verlag Helbing & Lichtenhahn, Basel, 1970, p. 83.

28) Јозеф Рацингер, „Шта одржава свет. Претполитичке моралне основе слободарске државе“, *Дијалектика секуларизације*, Досије, Београд, 2006, стр. 35.

како би се њена благодат могла несметано уживати. Уколико у томе успе, тиме ће бити сасвим задовољена потреба људи за сопственом слободом. Зато се за право и каже да представља једну узвишену људску мисао и идеју, дакако ауторитет. А ми знамо да без ауторитета нема ни слободе. Слобода је садржински испуњена и стварна тек ако постоји ауторитет, којег она следи и у њему се остварује. Карл Јасперс је својевремено рекао да су слобода и ауторитет делови једне целине. „Једна постаје стварнија, чистија, дубља, само у присуству оне друге“.²⁹⁾ Одатле следи да – „ко је заиста слободан, живи у ауторитету, а ко следи истински ауторитет, постаје слободан“.³⁰⁾ Стога ће сваки добронамеран и разуман човек настојати да поштује право као ауторитет, јер ће бити уверен у то да слобода, сама за себе, није могућа, већ се тек кроз ауторитет права може остварити. То се све уклапа и у Хегелово поимање државе као „регулационе идеје“, која „треба да обузда појединачне интересе и оствари идентитет опште и појединачне воље, али не гушећи појединца, већ васпитавајући га, уздижући га до ума, до сазнања прaviх интереса, до увиђања општег добра“.³¹⁾ А нема бољег начина и исправнијег пута да се ово оствари од поштовања ауторитета права и правног поретка као „царства остварене слободе“.

ЛИТЕРАТУРА

- Bockelmann, Paul, *Einführung in das Recht*, R.Piper & CO Verlag, München, 1963.
- Welzel, Hans, *Das deutsche Strafrecht – eine systematische Darstellung*, sechste Auflage, Walter de Gruyter, Berlin, 1958.
- Ђурић, Михаило, *Историја политичке филозофије*, Албатрос плус, Београд, 2010.
- Живановић, Тома, *Систем синтетичке правне филозофије – синтетичка правна филозофија I*, Службени лист СРЈ, Београд, 1997.
- Јасперс, Карл, *Питање кривице* (превод са немачког), Самиздат FreeB92, Београд, 1999.
- Jaspers, Karl, “Freiheit und Autorität“, in: *Vernunft und Freiheit – ausgewählte Schriften*, Europäischer Buchklub, Stuttgart, Zürich, Salzburg, 1959.
- Јеротић, Владета, *Између ауторитета и слободе*, Ars libri, Невен, Београд – Земун, 2008.

29) Karl Jaspers, “Freiheit und Autorität“, in: *Vernunft und Freiheit – ausgewählte Schriften*, Europäischer Buchklub, Stuttgart – Zürich – Salzburg, 1959, p. 361.

30) *Ibid.*

31) Михаило Ђурић, *op. cit.*, стр. 419.

- Coing, Helmuth, *Grundzüge der Rechtsphilosophie*, Walter de Gruyter, Berlin, 1950.
- Лукић, Радомир, *Социологија морала*, Српска академија наука и уметности, Београд, 1974.
- Лукић, Радомир, *Теорија државе и права* – друга књига, треће издање, Научна књига, Београд, 1958.
- Maritain, Jacques, *Човек и држава* (превод са француског), Глобус, Школска књига, Загреб, 1992.
- Рацингер, Јозеф, „Шта одржава свет. Претполитичке моралне основе слободарске државе“, у: *Дијалектика секуларизације* (превод са немачког), Досије, Београд, 2006.
- Ридл, Манфред, *Систем и историја* (превод са немачког), Плато, Београд, 2006.
- Тадић, Љубомир, *Филозофија права*, Напријед, Загреб, 1983.
- Устав Републике Србије*, Канцеларија за сарадњу с медијима Владе Републике Србије, Београд, 2006.
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Grundlinien der Philosophie des Rechts*, vierte Auflage, Verlag Felix Meiner, Hamburg, 1955.
- Henkel, Heinrich, *Einführung in die Rechtsphilosophie*, Verlag C.H.Beck, München und Berlin, 1964.
- Zippelius, Reinhold, *Das Wesen des Rechts – eine Einführung in die Rechtstheorie*, 6. Auflage, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2012.
- Чавошки, Коста, *Право као умеће слободe - оглед о владавини права*, друго допуњено издање, Службени гласник, Београд, 2005.
- Чавошки, Коста, *Могућности слободe у демократији*, прво издање, Истраживачко-издавачки центар ССО Србије, Београд, 1981.
- Stratenwerth, Günter, “Recht und Gewalt“ – Sonderdruck aus *Freiheit und Bindung*, H.7, Verlag Helbing & Lichtenhahn, Basel, 1970.

Dragisa Drakic, Zoran Loncar, Gordana Drakic

LEGAL ORDER AND INDIVIDUAL FREEDOMS

Resume

At the opening of this paper the authors offer analysis of the notion of individual freedoms that they will later deal with, and define a thesis we defend in the present paper. The thesis states that the law is a sublime human idea that cannot be substituted by other means of social control nor could issues and relations that are regulated by the law be resolved with unconstrained actions of an individual.

Starting from the premise that the law is a ‘kingdom of individual freedoms’, the authors first state objections that may be raised against such premise only to later try to reject such thesis by the strength of arguments offered.

In the passages that follow the authors develop the above stated position by examining the relationship between the legal order and the force by which such order is being enforced. Having that in mind, the authors conclude that the ‘power that is associated with the law and that sees that the law is respected’ could be called the ‘power of law’. This power, representing only the potential coercion, guards the law as a system of values that corresponds to socio-ethical norms and that is used for ‘peaceful settlement of disputes’.

In the end the authors speculate with what would happen if the law and its inherent power did not exist. They conclude that such state of being would necessarily lead to an absolute absence of freedom. For this reason, in the opinion of the authors, the only way out is to have the law, as a source of the only, although relative, individual freedom. Provided, of course that we speak of the true law. Only then is the law a true source of the authority without which there is no freedom as the ‘freedom is fulfilled and real only if there is the authority to be followed’.

Key words: Legal order, individual freedoms, the power of the law, authority

---

* Овај рад је примљен 22. јануара 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 23. марта 2016. године.